

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia ad Didacticam Litterarum Polonarum et Linguae Polonae
Pertinentia III (2011)

Anna Białobrzaska

„Czytanie miasta” – projekt edukacyjny realizowany w klasie III Gimnazjum nr 1 w Swarzędzu

Swarzędz leży w centralnej części województwa wielkopolskiego, zaledwie kilkanaście kilometrów od Poznania i jest istotną częścią składnikiem jego aglomeracji. Poznań jest dla znaczącej liczby mieszkańców Swarzędza zarówno miejscem pracy, jak i miejscem realizacji potrzeb kulturalnych, edukacyjnych, zdrowotnych i ekonomicznych. Większość uczniów naszego gimnazjum pochodzi z Poznania, a ich rodzice przeprowadzili się do Swarzędza w ciągu ostatnich kilku bądź kilkunastu lat. Nie znaczy to jednak, że dzieci znają historię, topografię czy kulturę stolicy Wielkopolski. W ciągu trzech lat nauki w gimnazjum, w ramach realizacji ścieżki przedmiotowej „Edukacja regionalna – dziedzictwo kulturowe w regionie”, nauki języka polskiego, historii i plastyki, realizowaliśmy różne projekty, mające na celu zmianę tego stanu rzeczy: uczniowie uczestniczyli w lekcjach muzealnych, wyjazdach do teatru, kina, na wystawy, brali udział w ważnych poznańskich imprezach: *Biennale Sztuki dla Dziecka*, kolejnych edycjach *Międzynarodowego Festiwalu Filmów Młodego Widza „ale kino!”*, *Nocy Naukowców*, poznawali historię miasta, jego architekturę i topografię. Realizowany w klasie trzeciej projekt, miał być podsumowaniem wszystkich tych działań¹.

Tak się złożyło, że pod koniec czerwca odwiedzić nas mieli uczniowie partnerskiej szkoły Collegium Augustinianum w Gaesdonck w Niemczech. Ich uczestnictwo w projekcie było interesującym pomysłem – dawało uczniom naturalną możliwość komunikowania się w języku niemieckim w sytuacji, w której obie strony staną przed takimi samymi zadaniami, a co ważniejsze, umożliwiało wspólne poznawanie historii miasta i jego przestrzeni.

Po pierwsze: nie znudzić

Istotnym elementem przygotowań do projektu była dyskusja nad jego celami i formą realizacji. Projekt miał mieć charakter interdyscyplinarny – dotyczył zadań związanych z nauczaniem języka polskiego, historii i plastyki, realizować miał również cele wychowawcze. Zależało nam na sprowokowaniu sytuacji, w której uczniowie

---

¹ Autorki projektu: Wioletta Michałek – nauczycielka języka polskiego i historii, Anna Białobrzaska – nauczycielka języka polskiego, konsultantka Małgorzata Danielewicz-Plucińska – nauczycielka plastyki.

sami zdecydowali, w jaki sposób dotrzeć do określonych przez nas miejsc, musieliby przestrzegać zasad pracy w grupie, świadomie poruszać się po miejskiej przestrzeni, zwracając uwagę na elementy architektoniczne, budynki, miejsca istotne dla poznańskiej kultury: muzea, tablice upamiętniające zdarzenia, osoby. Chcieliśmy sprawdzić, czy potrafią rozpoznać style architektoniczne (np. gotycki, renesansowy, barokowy), motywy plastyczne, czy będą funkcjonalnie posługiwać się pojęciami z zakresu historii sztuki. Za ważny cel uznaliśmy również kształtowanie umiejętności zdobywania i przetwarzania informacji, uczniowie jednak mieli nie korzystać z przewodników, książek czy stron internetowych – do potrzebnych informacji powinni dotrzeć sami, czytając tablice informacyjne, szukając wiarygodnych źródeł, korzystając z map. Ważnym aspektem projektu była Tajemnica i Duch Rywalizacji, dlatego, przychodząc na Dzień Języka Polskiego, w ramach którego realizowany był projekt, nie wiedzieli, z jakimi zadaniami przyjdzie im się zmierzyć, nie mogli też się do nich przygotować. Uznaliśmy, że najlepszą formą wdrożenia tych założeń będzie gra miejska, opracowana według zasad: dotrzyj, zauważ, dowiedz się. Ze względu na charakter założeń zatytułowaliśmy ją „Czytanie miasta”, celem było bowiem świadome czytanie miejskiej przestrzeni jako źródła informacji na temat historii i współczesności Poznania.

O wyborze miejsc, do których miała dotrzeć młodzież, zdecydowały względy historyczne i komunikacyjne. Ułożyliśmy trasę, którą łatwo i szybko można było pokonać środkami komunikacji miejskiej lub pieszo, oczywiście, najpierw należało dotrzeć do Poznania. Uczniowie podzieleni zostali na trzy kilkunastoosobowe zespoły. Każdy z nich został zaopatrzony w mapę i karty zadań, każdy miał także swojego opiekuna, nauczyciela, którego zadaniem było czuwanie nad bezpieczeństwem dzieci i kontrola, czy zadania realizowane są według podanych na kartach założeń.

Drużyny, każda w innej kolejności, musiały dotrzeć z poznańskiej Śródki do katedry, na Wzgórzu św. Wojciecha oraz na Stary Rynek; na miejscu podzielić się na kilkuosobowe grupy i wykonać odpowiednie zadania z karty. Po drodze w zaznaczonych na mapie punktach należało rozpakować koperty, w których znajdowały się zdjęcia obiektów miejskich, elementów architektonicznych, które uczniowie mieli znaleźć, rozpoznać, a następnie opisać.

Dawność a współczesność

Od kilku lat mieszkańcy Poznania obserwują w przestrzeni swego miasta zmiany, których etykietą stało się przenikanie współczesności i dawności. Należą do nich: Stary Browar z wbudowaną w sklepową witrynę fasadą kamienicy z ulicy Półwiejskiej, Most Biskupa Jordana, do konstrukcji którego wykorzystano ważące 360 ton przęsło mostu św. Rocha, czy kontynuowany od 2008 roku projekt mobilnego centrum sztuki niezależnej dla rewitalizacji przestrzeni miejskiej KontenerArt. Do zadań związanych z odkrywaniem tego typu relacji, które otrzymali uczestnicy projektu, należało przejście przez most biskupa Jordana i odpowiedź na pytanie dotyczące przeniesienia przęsła mostu św. Rocha na drugi brzeg Warty oraz zlokalizowanie budynku Muzeum Narodowego, według nowoczesnej wizualizacji projektu Claudia Silvestriniego².

---

² Część uczniów miała okazję uczestniczyć wcześniej w spotkaniu z Claudio Silvestrinim, stąd pomysł wykorzystania wizualizacji futurystycznej tuby dołączonej do Muzeum Narodowego w Poznaniu.

Współlistnienie historii i współczesności w przestrzeni miasta może być jednak bardziej dosłowne i celowo wykreowane przez umieszczenie w niej tablic informacyjnych i pamiątkowych, pomników, znaków, drogowych znaków itp.

Jednym z zadań, które zostało postawione przed uczniami, było ich **zauważenie** i **skorzystanie** z zawartych na nich informacji. Niektóre pytania odsyłały bezpośrednio do nich, np.: „Która ulica jest uważana za najstarszą w Poznaniu? – odpowiedź szukaj na tablicach informacyjnych (okolice ulicy Żydowskiej)”³; „Jaka ulica sąsiadująca ze Starym Rynkiem zawdzięcza swoją nazwę temu, że zamieszkała na niej kat? (szukaj od strony Garbar)”⁴. Inne zadania oparte były na relacjach intertekstualnych, zachodzących w przestrzeni, np.: „Zdjęcie H jest kluczem do rozwiązania zagadki. Jaki związek ma nazwa tej ulicy z rzeźbą na jednej z kamienic?”⁵. Okazało się, że informacje zawarte na tablicach są nie tylko ciekawe, ale można także za ich pomocą odtworzyć historię stosunków społecznych, zrekonstruować świat wartości cenionych przez dawnych mieszkańców miasta – każda grupa potrafiła pochwalić się dodatkowymi wiadomościami, wyczytanymi przy okazji swoich poszukiwań z tablic.

Uczniowie mieli również za zadanie zlokalizować ważne dla poznańskiej kultury miejsca, np.: Muzeum Literackie Henryka Sienkiewicza, Muzeum Archeologiczne, wspomniane wcześniej Muzeum Narodowe, siedzibę Towarzystwa Muzycznego im. Henryka Wieniawskiego. Czasami byli pytani o nie wprost, np.: „Podaj pod jakim numerem znajduje się Muzeum Archeologiczne”, czasami poszukiwania były bardziej skomplikowane, np. pytanie dotyczące lokalizacji Muzeum Literackiego Henryka Sienkiewicza brzmiało: „Co znajduje się w kamienicy, na której fasadzie umieszczono tablicę przedstawioną na zdjęciu?”⁶. Celem zadania było zresztą zwrócenie uwagi uczniów na wagę ciągłości historycznej kamienicy nr 84 przy Starym Rynku. Innym zadaniem podkreślającym historyczną ciągłość miejsc było odszukanie kamienicy, w której od 400 lat znajduje się apteka⁷.

Wizyty w poznańskiej katedrze i na Wzgórzu św. Wojciecha powiązane były z poszukiwaniem śladów wybitnych Polaków na wielkopolskiej ziemi, przejawów ich działalności, pamięci o nich (np. grobowców, tablic nagrobnych). Uczniowie mieli dowiedzieć się na przykład, jacy władcy Polski zostali pochowani w katedrze⁸, kto był fundatorem Złotej Kaplicy, wymienić przynajmniej cztery nazwiska

---

³ Ulica Klasztorna.

⁴ Ulica Woźna.

⁵ Chodziło o fotografię umieszczoną na fasadzie kamienicy przy ul. Świętosławskiej rzeźby św. Stanisława. Informacje dotyczące tego związku uczniowie mogli znaleźć na tablicy informacyjnej.

⁶ Tablica informująca o tym, że właścicielem kamienicy był Giovanni Battista di Quadro – budowniczy ratusza, a fundatorem jego posągu umieszczonego na fasadzie kamienicy był przedwojenny prezydent miasta – Cyryl Ratajski.

⁷ Mowa o kamienicy przy Starym Rynku 41, w której znajduje się Apteka „Pod Białym Orłem”.

⁸ W krypcie pod główną nawą katedry można do dziś oglądać szczątki najstarszych grobowców Mieszka I i Bolesława Chrobrego. W poznańskiej katedrze pochowano także innych, późniejszych władców: Mieszka II, Kazimierza Odnowiciela, Władysława Odonica, Przemysła I, Bolesława Pobożnego i Przemysła II.

osób spoczywających w Krypcie Zasłużonych, dowiedzieć się, dlaczego podziemia kościoła św. Wojciecha nazywane są „poznąską Skałką”. Niekiedy zadania miały charakter detektywistycznej przygody, np.: „Podaj, kim jest właściciel rąk przedstawionych na zdjęciu B”⁹; „Gdzie urodził się właściciel butów ze zdjęcia D?”¹⁰; „Który z obrazów w katedrze jest autorstwa Baccirellego”¹¹?. Uczniowie przemierzali przestrzeń katedry ze zdjęciami w ręku, poszukując detali, a przy okazji czytali znajdujące się na tablicach objaśnienia. Musieli wykazać się również wiedzą z zakresu historii sztuki, wyjaśniając pojęcia, np.: „prezbiterium”, „absyda”; rozpoznając na zdjęciach i lokalizując w przestrzeni katedry motywy wanitatywne, określając styl, w jakim wybudowana została katedra pierwotnie, uzasadniając swoją wypowiedź, nazywając technikę, którą namalowany został obiekt przedstawiony na zdjęciu.

Ewaluacja

We wszystkich działaniach uczniom towarzyszył „milczący” opiekun. To on miał przydzielić grupie punktację za rzetelność i zaangażowanie w pracę oraz zastosowanie się uczniów do opisanych w poleceniach reguł. On też zbierał wypełnione karty zadań i przekazywał komisji, której zadaniem była ich ocena. Każde z zadań było punktowane. Uczniowie otrzymali również możliwość wykonania zadań dodatkowych. Wyniki były zadowalające. Uczniowie poradzili sobie ze wszystkimi zadaniami związanymi z operowaniem wiedzą – tu łatwość wynosiła 1 – wszyscy dotarli do informacji dotyczących przestrzeni i historii Starego Rynku. Najwięcej kłopotów sprawiły im zadania związane ze spostrzegawczością – nie wszystkie grupy znalazły przedstawione na zdjęciach obiekty – łatwość dla zadań tego typu wynosiła 0,65. Faktem jednak jest, że wszystkie te obiekty w ramach realizacji całego projektu zostały zlokalizowane. Spotkanie w sali wykładowej, kończące dzień przedmiotowy, pozwoliło na wymianę informacji i dało ujście emocjom, których, jak się okazało, było bardzo dużo. Związki kultury polskiej i niemieckiej, widoczne ślady ich historycznych powiązań, zrobiły duże wrażenie na uczniach zza zachodniej granicy. Zadanie domowe brzmiało: „Na podstawie notatek, zrobionych podczas dnia przedmiotowego oraz przewodników opracuj szczegółową trasę wycieczki po Poznaniu, na którą zaprosisz swoich rodziców”.

---

⁹ Dziekan kapituły – Teodoryk Pradel.

¹⁰ W Górkach koło Klimontowa – chodziło o pomnik nagrobny Mieczysława Ledóchowskiego, prymasa Polski, obrońcy języka polskiego w okresie *Kulturkampf*, pochowanego w katedrze.

¹¹ *Jan Chrzyciel z wskrzeszonym Piotrowinem*.

„The reading of the city” – educational project realized in 3rd grade of Lower Secondary School No. 1 in Swarzędz

Abstract

The outline of theoretical foundations for the development and realization of the educational projects is accompanied by an account of an interdisciplinary educational project which had the form of an urban game “Czytanie miasta” (The reading of the city) and was realized in the Lower Secondary School No. 1 in Swarzędz.

In the light of the industrial development as well as the expansion of new media and popular culture it is worth to look for occasions for the development of social identity models in student’s closest environment and at the same time make him or her realize that traces of the past do exist in the contemporary tissue of the city. It will allow producing a new model of civic education based on regionalism.